

nus et Beza solent) videlicet, eos qui non possunt vitare peccatum, vere tamen peccare, quia volunt peccare. Nam qui non possunt vitare peccatum, non possunt non velle peccare, quia si possent non velle, possent etiam non peccare, cum in voluntate peccatum sit: qui autem non possunt non velle peccare, non habent adiutorium, quo in bona voluntate manere possint. De his autem pronuntiat S. Augustinus, eos non sua culpa cadere, quibus tale adiutorium fuerit denegatum.

Jam vero Assumptio primi argumenti, videlicet, primos parentes nostros in statu innocentiae non potuisse vitare peccatum, disertis verbis ab adversariis affirmatur. Nam ut supra capite quarto citavimus, haec sunt verba Zwinglii cap. 6. de providentia: « At, inquires, coactus est homo ad peccandum, permitto, inquam, coactum esse. » Haec ille. Et ut in 3. cap. recitavimus, haec sunt verba Calvini lib. III. Instit. cap. 23. §. 7: « Decretum quidem horribile, fateor, inficiari tamen nemo potest, quin praesciverit Deus, quem exitum esset habiturus homo, antequam ipsum conderet, et ideo praesciverit, quia decreto suo sic ordinaverat. » Ubi docet Calvinus Deum ex sua sola voluntate, antequam determinationem liberi arbitrii primi hominis praevideret, decrevisse hominis lapsum, et quia Dei voluntati nemo resistere potest, sequitur, non potuisse primum hominem effugere lapsum illum. Quod idem Calvinus agnoscit cum subjungit §. 9: « Excusabiles peccando haberi volunt reprobi, quia evadere nequeunt peccandi necessitatem: praesertim cum ex Dei ordinatione sibi injiciatur ejusmodi necessitas: Nos vero inde negamus rite excusari, quandoquidem Dei ordinationi, qua se exilio destinatos conquirentur, sua constet aequitas, nobis quidem incognita, sed illi certissima. » Ubi non negat Calvinus, hominem necessario peccare, sed dicit esse inexcusabilem, quia Deo sua constat ratio, cur homini peccandi necessitatem injecerit.

Nos vero hoc loco nihil aliud probare contendimus, nisi primum hominem, ut etiam caeteros omnes ex Calvinii sententia peccatum vitare non potuisse. Quod cum ille concedat, nihil desideramus amplius. Porro idem Calvinus in lib. de aeterna Dei praedestinatione, pag. 906. de re eadem sic loquitur: « Ad justam hominis damnationem satis erat in via salutis cum esset collocatus, inde

sponte excidisse. At fieri aliter non potuit. Quid tum? an ideo culpa liberatur, quia tota in ejus voluntate residet? Quo loco rursus fatetur, primum hominem non potuisse vitare peccatum, sed ideo vult, eum esse inexcusabilem, quia culpa in ejus voluntate resideat, id est, quia peccare voluerit, et sponte peccaverit, tametsi non potuerit non velle peccare.

Quod etiam docet Beza in responsione ad Castilionem de aeterna Dei praedestinatione, cum ait: Quarendam est vitii origo in instrumentorum spontaneo motu. Quo fit ut Deus juste decreverit, quod illi injuste fecerunt. At enim dices, non potuerunt resistere Dei voluntati: fateor; sed sicut non potuerunt, ita etiam noluerunt. Verum non poterant aliter velle, fateor quoad eventum, et *événement*, sed voluntas tamen Adami coacta non fuit. » Quibus verbis tum Calvinus, tum Beza apertissime confitentur non potuisse Adamum non velle peccare, et ideo necessario peccasse; tametsi non coacte, sed sponte voluerit, et peccaverit. Quae ipsorum confessio, quamvis abstineat a vocabulo coactionis a quo Zwinglius non abstinuit, tamen satis nobis est ad probandam assumptionem argumenti, quod initio proposuimus. Id enim solum assumpsimus, primos parentes nostros non potuisse vitare peccatum.

Quod autem Calvinus, et Beza dicunt, primum hominem necessario quidem, sed tamen sponte peccasse, nihil eos juvat. Jam enim ex Augustino docuimus, primos parentes, si necessitate peccarunt, nullo culpa crimine detineri, et si non habuerunt adiutorium, quo possent permanere in bona voluntate, id est, quo possent non velle peccare, non sua culpa cecidisse. Alioqui si sufficeret ad peccandum, sponte aliquid velle, et non requireretur, non necessario velle, nulla esset ratio cur pueri, atque amentes, et ipse etiam bestiae non peccarent, cum hominem laedunt, aut aliquid magni pretii destruant. Agunt enim ista omnia sponte, et sponte appetunt, non coacte, ea quo non possunt non agere, vel non appetere.

Habemus igitur quod initio proposuimus, ex doctrina Zwinglii, Calvinii et Bezae, recte colligi Deum esse peccati auctorem, ipsum etiam peccare, et solum ipsum proprie, ac vere peccare. Quamquam de eo, quod homo non sit reus culpa, si necessario peccat, in tractatu de libero arbitrio copiosius disseremus.

CAPUT VII.

Ex doctrina Zwinglii, Calvinii et Bezae, non male colligi nihil esse peccatum, nisi falsam opinionem, ut volunt Libertini.

Quod si blasphemum, et Christianis auribus intolerandum videtur, ut sane videri debet, Deum et peccati esse auctorem, et solum ipsum vere peccare: nihil restat aliud, nisi ut adversarii dicant, nullum esse, neque unquam fuisse peccatum. Nam neque homines peccant, cum quicquid agunt, Deo jubente, et impellente, atque adeo necessitate adferente faciunt: neque Deus etiam peccat, cum ipse, qui summum est bonum, nihil facere possit mali. Atque hoc ipsum, est, quod Libertini volunt, quos Calvinus a se genitos immerito recusat agnoscere.

Tanta est autem Libertini hujus dogmatis absurditas, ut vel ex ipsa satis admoneri Calvinus potuerit, ut cogitaret quam pestilentem, ac perniciosam doctrinam in orbem terrarum invexerit. Nam si semel tollatur discrimen boni, et mali, quemadmodum illud tollere conantur Libertini, continuo et fides, ac religio, qua Christiani sumus, tollitur e medio, et omnis politica gubernatio, per quam homines cum hominibus sociantur, penitus interibit. Nam si nullum esse potest in mundo peccatum, tota Scriptura divina, quae passim peccata reprehendit, falsata erit: nulla quoque erit gehenna, quam tam saepe Dominus peccatoribus comminatur: nullum erit futurum iudicium in fine saeculi, quod idem Dominus non semel praedixit: ipse etiam Christus frustra venerit in hunc mundum peccatores salvos facere: frustra crucem, et mortem pertulerit, ut sua obedientia Adami inobedientiam expiaret: frustra instituerit Sacramenta, quae essent et remedia peccatorum praeritorum, et praesidia ad cavenda futura.

Quod si Scriptura divina falsa est, si inania Sacramenta, si Christi incarnatio, passio, resurrectio nihil prosunt, si nullus est iudicii, aut gehennae metus, quorsum Christiani sumus? Ac ut omnittamus religionem, si parricidia, adulteria, furta, prodigiones,

peccata non sunt, certe juste puniri nequeunt; si vero impune talia perpetrentur, quo pacto ulla societas hominum diu stare poterit? Sed non est opus hunc errorem verbis, aut rationibus confutare, qui cum ipso lumine rationis apertissime pugnat. Recte enim admonuit Aristoteles lib. I. Topic. cap. 9. eos, qui de rebus clarissimis dubitant, non esse verbis, sed verberibus coercendos.

CAPUT VIII.

Probat ex divinis litteris, Deum nec peccare, nec esse peccati auctorem.

Sequitur tertia pars disputationis de causa peccati ex parte Dei: in qua demonstrandum erit ex Scripturis, et Patribus, et naturali etiam ratione, Deum nec peccare, nec esse illo modo peccati auctorem: jam enim ostendimus, absurdissimum istum errorem Libertinis cum Calvinio, et Beza esse communem.

Primum igitur Scripturae disertis verbis affirmant, a Deo peccata non fieri. Genes. I: *Vidit Deus cuncta quae fecerat, et erant valde bona.* Deuter. XXXII: *Deus fidelis, et absque ulla iniquitate.* Habac. I: *Mundi sunt oculi tui, ne videant malum, et respicere ad iniquitatem non poteris.* Rom. III: *Nunquid iniquus est Deus? absit, alioqui quomodo iudicabit Deus hunc mundum?* Rom. IX: *Nunquid iniquitas apud Deum? absit.* I. Joan. III: *Peccatum in eo non est.* Sapient. XI: *Nihil odisti eorum, quae fecisti.* Et Sapient. XIV: *Odio est Deo impius, et impietas ejus (1).* Denique Scriptura plena est ejusmodi testimoniis. Neque adversarii tam sunt impudentes, ut aperte dicere audeant a Deo peccata fieri, ita ut ipse peccet: quamvis id ex eorum doctrina, ut supra ostendimus, colligatur.

Secundo, Scriptura docet Deum non velle peccata, ac proinde non decrevisse ab aeterno, ut peccata fierent. Psalm. V: *Non Deus volens iniquitatem tu es.* Psal. LXXII: *Odisti omnes qui fornicantur abs te.* Ezech. XVIII: *Nunquid voluntatis meae est mors impij? dicit Dominus.* II Petr. III: *Deus neminem cultu perire (2).*

(1) Gen. I, 31; Deut. XXXII, 4; Hab. I, 13; Rom. III, 5; Rom. IX, 14; I Joan. III, 5; Sap. XI, 25; Sap. XIV, 9. — (2) Psal. V, 5; Psal. LXXII, 27; Ezech. XVIII, 23; II Petr. III, 9.

Ad hæc, et similia, quæ adduci possent, respondet Calvinus, et Beza locis citatis, Et Petrus Martyr in comment. 1. cap. epist. ad Rom. Deum non velle peccata fieri ea voluntate, quæ nobis in Scripturis declarata est, quam theologi voluntatem signi nominare solent; et de hac voluntate esse accipienda testimonia supra citata. Nihilominus tamen alia quadam voluntate omnino velle Deum, ut homines peccent, quoniam alioqui non assequeretur finem sibi propositum declarandæ gloriæ suæ in condemnatione, vel punitione peccati.

Sed isti dum dicunt, voluntatem Dei in Scripturis patefactam, eam esse, quæ prohibet peccata; satis ostendunt; illam aliam voluntatem, quæ Deus vult peccata, non esse in Scripturis patefactam; sequè eam non ex Scripturis, sed ex proprio capite deduxisse. Præterea cum in Deo non possint esse contrariæ voluntates, et velle peccatum, ac non velle peccatum sint contraria; si Deus vult peccata, sequitur ut in eo non sit voluntas, quæ nollit peccata, ac per hoc sequitur ut voluntas declarata in Scripturis, sive voluntas signi, nihil aliud sit, nisi voluntas mentiendi. Quid enim est, velle peccata, et tamen velle indicare, ac declarare se nolle peccata, nisi velle mentiri? nisi forte mendacium non sit significare te nolle, quod maxime velis. Ad hæc voluntas signi dicitur a theologis ipsum præceptum, vel prohibitio; proinde illa sola Scripturæ loca continent voluntatem signi, quæ præcepta, vel prohibitiones continent. Illa igitur testimonia, quæ nos paulo ante adduximus: Non Deus volens iniquitatem tu es, et similia quæ per modum indicandi, non per modum imperandi proponunt, non sunt ad voluntatem signi proprie referenda.

Tertio, Scriptura manifeste docet, Dum non imperare peccata, ac per hoc non esse auctorem peccatorum ut causam moralem, Eccles. xv: *Nemini mandavit impie agere*. Hieremias xix: *Edificaverunt excelsa Baalim, quæ non præcepi, nec locutus sum, nec ascenderunt in cor meum* (1). Denique, Deus severissime prohibet, et punit omnia peccata. Non igitur imperat, ut fiant, nisi forte secum ipse pugnare credatur. Quid ad hæc loca respondere soleant adversarii, jam supra diximus, et eorum tergiversationem refutavimus, ubi ostendimus ex sententiâ adversariorum,

recto colligi, Deum esse peccatorum auctorem, quia ex eorum sententiâ, Deus imperat, ut ea fiant, quæ non possunt, nisi male fieri.

Quarto, Scriptura docet Deum non incitare, ac multo minus compellere homines ad peccandum. Jacob. 1: *Nemo cum tentatur, dicat quoniam a Deo tentatur. Deus enim intator malorum est. Ipse autem neminem tentat*. Eccles. xv: *Non dicas, per Deum abest: quæ enim odit, ne feceris. Non dicas, ille me implanavit. Non enim necessarij sunt ei homines impii* (2). Quo testimonio Spiritus sancti studiose refutare voluisse videtur sententiâ adversariorum. Nam Petrus ille falso Martyr nominatus, in comment. 1. cap. ad Roman. duobus modis dicit, Deum impellere homines ad opera mala, uno modo ita deservendo, ut nulla ratione possit homo tentationi resistere; altero modo præbendo peccandi incrementa intus in animo, et etiam extra. Contra priorem modum clamat Spiritus sanctus: *Non dicas per Deum abest*. Contra posteriorem, addit, *Non dicas, ille me implanavit*. Et quoniam Beza docet Deum voluisse, ac decrevisse, ut primus homo peccaret, et peccando nos omnes peccatores efficeret, quoniam nisi homines peccatores essent, non posset Deus gloriam justitiæ, et misericordiæ suæ partim puniendo, partim miserendo patefacere; ex quo sequitur, ut necessarij Deo sint homines impii. Ideo Spiritus sanctus addi voluit illam rationem: *Non enim necessarij sunt ei homines impii*.

Ad hæc S. Paulus in epist. priore ad Cor. cap. 10. *Fidelis Deus, inquit, qui non sinet vos tentari supra id quod potestis* (3). Profecto qui non permittit nos tentari supra vires, multo mius ipse nos tentat, aut impellit ad peccandum. Petrus Martyr loco citato respondet ad testimonium S. Jacobi a nobis primo loco adductum: ac primum rejicit distinctionem S. Augustini, qui lib. ii. de consensu Evangelistarum cap. 30. scribit, duplex esse genus tentationis, unum ad probandum, alterum ad seducendum; et de priore scriptum esse: *tentavit Deus Abraham*, Gen. xxii. de posteriore scriptum esse: *Deus intator malorum est, ipse autem neminem tentat*, Jacobi 1.

Hanc distinctionem tanti auctoris, et per se etiam certissimam, atque verissimam superbe contempnit Petrus Martyr, in qua re magnum causæ suæ præjudicium fecit. Quis

enim non malit sancto Augustino, quam isti Petro solo nomine Martyri fidem habere? Afferat autem ipse aliam distinctionem, ac dicit, tentationum alias esse externas, alias internas, externas interdum esse a Deo, et ideo non loqui Jacobum de tentationibus, quæ extrinsecus adhibentur, sed de iis, quæ intus in animo suggeruntur. Sed quoniam istas etiam internas tentationes a Deo esse paulo ante docuerat idem auctor, idcirco adjungit, sententiâ Jacobi esse, Deum non tentare integris suggestionibus, ita, ut homo sit excusabilis. Nam in homine Deus invenit materiam, quasi et seminarium tentationum, innotatam videlicet concupiscentiam.

At hæc Petri doctrina repugnat omnino sententiæ B. Jacobi, qui absolute pronuntiat, a Deo neminem tentari, et Deum intatorem malorum esse; non enim recte dicitur non tentare is, qui revera tentat, licet non reddat inexcusabilem eum, qui tentatur; alioquin ipse etiam Satan dici posset neminem tentare, et intator malorum esse, cum ipse quoque non reddat homines, quos tentat, inexcusabiles, et non sit ipse origo mali, sed inveniat in hominibus materiam, et seminarium tentationum, insitam videlicet concupiscentiam.

Quinto Scriptura docet, peccatum esse proprium creaturæ; ex quo sequitur, ut nullo modo in creatorem referri possit. Osee xiii: *Perditio tua ex te Israel, tantummodo in me auxilium tuum* (1). Hoc est, nihil ex me habes, nisi adjutorium, ruinam ex te solo habes. Joan. viii: *Cum loquitur mendacium, ex propiis loquitur, quia mendax est, et pater ejus*. I. Joan. iii: *Qui facit peccatum, ex diabolo est*, Denique I. Joan. i. legimus: *Deus lux est, et tenebræ in eo non sunt ullæ* (2).

Respondent Calvinus et Martyr, originem mali esse in homine propter naturæ corruptionem, et hoc significari testimonio illo Orsæ prophetae, et aliis similibus. At peccatum primum Adami non habuit originem ex naturæ corruptione, sed ipsum est, quod naturam corrumpit; quare si illud etiam commissum est impellente Deo, ut supra Calvinus velle demonstravimus, sequitur, ut vel de Adamo dici non potuerit: *Perditio tua ex te*: vel Calvinus sententiâ falsa sit.

Deinde ipsam concupiscentiam, et peccatum originis insertum esse in humana natura ab

ipso Deo, docet Petrus Martyr loco citato in cap. 1. ad Rom. Igitur non solum de Adamo sed neque de cæteris hominibus vere dici potest: *Perditio tua ex te*. « At, inquit Martyr, concupiscentia, ipsunquæ originale peccatum insertum quidem est in homine a Deo, sed in penam peccati Adami. Ita prima origo perditionis humanæ non est Deus, sed Adam.

Omitto, quod non dixit Propheta: *Perditio tua ex Adamo*, sed ex te: et quod si peccatum ipsum Adami referatur in Deum, in Deum quoque referri debeat peccatum nostrum originale, quod ex illo fluxit. Hoc tantum accipio, et iniquum esse, ut unus puniatur pro alio, ea præsertim pœna, quæ sit etiam proprie peccatum, dicente Domino per Ezech. cap. xviii: *Animæ, quæ peccaverit, ipsa morietur; et filius non portabit iniquitatem patris* (3). Qua igitur ratione fieri potest, ut Deus justissimus in penam peccati Adami, inseruerit verum peccatum in omnibus ejus filiis, et nepotibus?

His accedit, quod non solum ait Propheta: *Perditio tua ex te*; sed etiam addit: *In me tantummodo auxilium tuum*. Quibus verbis duo significantur, non esse alium, qui possit auxiliari generi humano, jam perditio, præter Deum; et in Deo nihil esse aliud, nisi auxilium, proinde non tentationem, nec impulsivem ad peccatum, neque ullam ruinam, et perditionis causam. Neque aliud denique quod auxilio sit contrarium. Ut sensus sit, ex te perditio, ex me non perditio, sed auxilium tantum.

Sexto, Scriptura docet, Deum hortari homines, ut non obdurent corda sua, Psalm. xciv: *Nolite obdurare contra vestra* (4). Item pulsare ad ostium cordis, ac paratum esse ingredi, si aperiat; Apoc. iii: *Ego sto ad ostium, et pulso; si quis aperuerit mihi, intrabo ad eum* (5). Item invitare omnes ad se, Matth. xi: *Venite ad me omnes* (6). Non igitur Deus potest esse causa peccati indurando proprie corda hominum, et intus efficaciter operando, ut adversarii dicunt. Alioquin videretur Deus sibi ipse contrarius. Quorsum enim dicit: *Nolite obdurare corda vestra, si ea vult obdurari, et ipse est, qui ea quasi manibus suis obdurat; et quorsum stat ad ostium, et pulsat, si ipse claudit corda, et efficaciter operatur, ne aperiantur?* quorsum

(1) Eccl. xv, 21; Hier. xix, 5. — (2) Jacob. 1, 13; Eccl. xv, 11. — (3) I. Corin. x, 13.

(1) Ose. xiii, 9. — (2) Joan. viii, 44; I. Joan. iii, 8; I. Joan. i, 5. — (3) Ezech. xviii, 20. — (4) Pal. xciv, 8. — (5) Apo. iii, 20. — (6) Matth. xi, 28.

etiam omnes vocat, atque invitat, si ipse aggravat aures, ne forte audiant, et convertantur, et vivant ?

CAPUT IX.

Præbatur testimoniis Patrum, Deum non esse peccati auctorem.

Ad Scripturarum testimonia addemus traditionem Ecclesiasticam. Igitur S. Dionysius Areopagita in lib. de divinis nominibus cap. 1 : « Non igitur, inquit, Deus auctor est mali. » Et paulo post demonstrat, Angelos, et animas fieri malas, cum a Dei bonis deficient.

S. Justinus in Dialogo cum Triphone, prope extremo : « Illud quoque, inquit, ante docti, Deum non esse causam, cur ii, quorum peccata ante cognita sunt, sive Angeli, sive homines improbi efficiantur, sed sua quisque culpa tales sunt. »

S. Irenæus integrum opus adversus hanc hæresim scripsit, teste Eusebio lib. v. hist. cap. 49. Cum enim Florinus quidam doceret, Deum esse auctorem mali, reprehendit eum S. Irenæus his verbis, quæ apud Eusebium loc. cit. reperies : « Ista dogmata, Florine, ut tecum agam humanius, sanæ doctrinæ, et sententiæ non sunt. Ista dogmata sunt Ecclesiæ repugnantia, utpote quæ eos, qui illis obsequuntur, in maximam impietatem dejiciunt. Ista dogmata ne heretici quidem, qui erant ab Ecclesia exturbati, unquam affirmare audebant. Ista dogmata presbyteri, qui ante nos fuerunt, quique erant Apostolorum discipuli, minime tibi tradiderunt. »

Clemens Alexandrinus lib. 1. Stromatum circa medium, ostendit causam peccati non posse referri in Deum, cum Deus non impediat, quominus liberum arbitrium eligat quod voluerit : « Qui, inquit, non prohibuit liberam animæ electionem, juste judicat, ut vel maxime quidem Deus nobis non sit causa vitii. » Et lib. 1. Pædagogici cap. 8 : « Culpa, inquit, est ejus qui eligit ; in Deum autem culpa conferri nequit. »

Origenes lib. iv. contra Celsum post medium : « Post hæc, inquit, pergit Celsus, naturam malorum cognoscere difficile est non philosophantibus, et satis est vulgus doceri,

mala non esse a Deo, sed materiam versari circa mala. » Et infra : « Est quidem verum, inquit, mala non esse ex Deo. Nam et noster Hieremias, manifeste docet, quod ex ore Domini non egredientur mala cum bonis, ceterum materiam, quæ versetur circa mortalia, causam esse malorum, falsum est. Nam sua cuique ratio causa est existentis in ipso malitiæ, quæ quidem malum est, malæ quoque actiones, quæ ex ea proveniunt. »

Eusebius Cæsariensis lib. vi. de præparatione Evangelica cap. 5 : « Impius, inquit, profecto judicabitur, imo vero pessimus omnium, qui a creatore universi alios ad adulteria, alios ad rapinas, alios ad alia vitia impelli arbitretur. Unde sequitur, aut hæc peccata non esse, aut peccandi causam in creatorem referri. » Et infra : « Quare non jure homo, sed creator ejus peccator erit, quo dogmate nihil scelestius cogitari potest. »

S. Athanasius in orat. contra Idola, non procul ab initio, demonstrat, Deum auctorem mali esse non posse : « Id, inquit, absurdum simul et impossibile fuerit. Non enim ex bono malum, neque in eo est, neque per eum. Alioquin pro bono haberi non posset, cum aut miscellaneam, contrariamque naturam haberet, aut causa, auctorque malorum existeret. » Idem Athanasius, eandem sententiam tribuit S. Antonio, ejus vitam describens.

S. Basilius hom. 2. de opere sex dierum : « At, inquit, a Deo malum profluxisse pium non est dicere. » Idem integrum orationem scripsit de eo, quod Deus non sit auctor malorum.

S. Gregorius Nissenus lib. vii. Philosophiæ cap. 1 : « Non enim, inquit, Deo fas est adscribere turpes actiones et injustas. »

S. Gregorius Nazianzenus, orat. 1. in Julianum, ante medium, disserens de consiliis divinæ providentiæ : « A quibus, inquit, consiliis non ille quidem ad malum excitatus est (Deus enim nullo modo causa est mali, quippe natura bonus, vitiumque ejus est, qui eligit) haud tamen ab impetu suo, animique proposito repressus est. »

S. Joannes Chrysostomus hom. 23. in Acta Apost. : « Nullus, inquit, dicat, Deus nobis auctor malorum est. » Et infra : « Satius fuerit, sexcenties defodi, quam Deum audire talia per nos. » Et hom. 3. in Gen. : « Propter hoc, inquit, creaturam hanc omnem produxit, et nos formavit, non ut per-

eamus, neque ut supplicis nos torqueat : sed ut salvet. » Et hom. de interdictione arboris ad Adam, quæ habetur post homilias in Genesim, inquit : « Manifestum est, Deum noluisse Adam peccare, qui voluit eum ante delictum præstruere. Potuit Adam Deo parere, quod noluit, qui consentire diabolo maluit. » Quæ duo loca pugnant aperte cum sententia Calvinii et Bezzæ, qui dicunt a Deo creatos homines, ut eos perderet, et Deum voluisse, ut Adam peccaret, et omnes posteros peccato suo inficeret, quo aditus ipsi Deo aperiretur ad justitiam, et misericordiam ostendendam ;

S. Epiphanius hæres. 66. quæ est Manichæi, non procul ab initio : « Absurdum, inquit, est malitiam Deo tribuere ; et divinæ, ac Ecclesiasticæ Scripturæ character hoc constietur, Deum penitus alienum, et impermixtum a malo esse : Deus enim nihil mali fecit, sed omnia valde bona ; ut qui bonus sit natura, incomprehensibilis essentia, omnia continens et ipse a nemine contentus. Neque igitur malum semper erat, neque ex Deo factum est malum. » Et infra : « Juxta permissionem liberi arbitrii omnibus propria voluntate uti concedit, ut quisque quod voluerit, faciat, quod ipse quidem malorum causa non sit etc. »

Theodoretus in Epitome divinarum decretorum, cap. de Antichristo : « Deus, inquit, non est causa malorum, ut volunt etiam externi philosophi. Nec enim ipse Cain effecit homicidam. » Idem auctor serm. 5. ad Græcos, copiose hoc ostendit, adductis testimoniis Platonis, et aliorum.

S. Cyrillus Alexandrinus lib. iii. in Julianum circa medium : « Igitur bona quidem, et bene operans, imo ipsa bonitas est divina, et ineffabilis natura, non ignoravit autem malum, sed novit non practice id, quod nos sentimus, in omne venientes malum. » Hæc ille, ubi docet, Deum scire bonum, et malum, sed bonum theoretice, et practice, quia semper bene operatur ; malum autem theoretice, non practice, quia nunquam male operatur.

S. Joannes Damascenus lib. iv. de fide cap. 20. nihil aliud docet, nisi Deum non esse auctorem mali, et explicat testimonia Scripturæ, quæ secus habere videntur. Atque hæc quidem sunt Græcorum testimonia. Addemus nunc etiam Latinorum.

Tertullianus in lib. adversus Hermogenem : « Jam ergo, inquit, malum ab ipso,

qui est mali si non auctor, quia non effector, certe permissor, quia dominator. » Et in lib. de Trinitate : « Nec enim potest fieri, ut sit initiator, aut artifex ullius mali operis, qui nomen sibi perfecti vendicat, et parentis, et judicis. »

S. Ambrosius lib. de paradiso cap. 13 « Deus, inquit, operatur quod bonum est, non quod malum. » Idem in lib. 1. Exameron cap. 8 : « Numquid, inquit, malitiam Deus creavit? sed ea ex nobis orta, non a creatore Deo condita, morum levitate generatur. » Et infra : « Eradicari hæc Deus vult de animis singulorum. Quomodo ipse eam generaret, cum clamet Propheta : Desinite a malitiis vestris? et præcipue S. David : Desine, inquit, a malo, et fac bonum. Quomodo ergo ei initium a Domino datus? sed hæc opinio feralis eorum, qui perturbandam Ecclesiam putaverunt. »

S. Hieronymus in comment. 1. cap. ad Ephes. explicans illud : Qui universa operatur secundum consilium voluntatis suæ : « Non, inquit, quod omnia quæ in mundo fiunt, Dei voluntate, et consilio peragantur ; alioquin et mala Deo poterunt imputari : sed quo universa, quæ facit, consilio facit, et voluntate. » Et in commentario cap. 7. Eccles. explicans illa verba, Deus creavit hominem rectum : « Ne videretur, inquit, Deum auctorem mali facere, argute præcavit, et ait bonos nos a Deo creatos, sed quia libero sumus arbitrio derelicti, vitio nostro ad pejora delabi. » Vide eundem lib. xii. in Isaiam extremo ; et in principio primi libri contra Pelagianos.

S. Augustinus tres libros de libero arbitrio ea potissimum de causa scripsit, ut ostenderet, Deum non esse causam peccati. Idem Augustinus epist. 105. ad Sixtum : « Iniquitatem, quam rectissima veritas improbat, damnare novit ipse, non facere. » Et lib. xiii. de Trinit. cap. 12 : « Modus, inquit, quo traditus est homo in diaboli potestatem, non ita debet intelligi, tanquam hoc Deus fecerit, aut fieri jussisset, sed quod tantum permisisset. » Et lib. v. de Civitate Dei cap. 8 : « A Deo sunt omnes potestates : quamvis ab illo non sint omnium voluntates. » Et cap. 9 : « Sicut omnium naturarum creatorem, ita omnium potestatum dator, non voluntatum. Malæ quippe voluntates ab illo non sunt, quoniam contra naturam sunt, quæ ab illo est. » Lib. xii. Confess. cap. 11 : « Hoc solum a te non est, quod non est, mo-

tusque voluntatis a te qui es, ad id quod minus est, quia talis motus delictum, atque peccatum est. » Idem lib. de spir. et lit. c. 31 : « Nusquam, inquit, legitur, non est voluntas nisi a Deo, et recte non scriptum est, quia verum non est. Alioquin etiam peccatorum, quod absit, auctor est Deus, si non est voluntas nisi ab illo, quoniam mala voluntas jam sola peccatum est, etiamsi desit effectus, id est, si non habeat potestatem. » Et lib. II. de peccatorum meritis, et remissione cap. 17 : « Nullius, inquit, culpae humanae in Deum referas, causam. » Et cap. 18 : « Malam voluntatem ad auctorem Deum esse referendam nefas est dicere. » Item : « Si ergo voluntas aut bona est, aut mala; et utique malam non habemus ex Deo, restat ut bonam habeamus ex Deo. » Lib. de praedest. sanct. cap. 10 : « Praescire, inquit, potens est Deus, etiam quae ipse non facit, sicut quaecumque peccata. »

Quo loco demonstrat S. Augustinus, praedestinationem sine praescientia esse non posse. Posse autem esse sine praedestinatione praescientiam : praedestinavit enim Deus bona, quae se praesciebat esse facturum. Mala autem praescivit, sed non, praedestinavit, proinde non sunt mala (ut Calvinus dicit) ex decreto Dei. Idem auctor lib. III. de libero arbitrio cap. 16. ita concludit : « Omnino non invenio, nec inveniri posse, et prorsus non esse confirmo, quomodo tribuantur peccata nostra creatori nostro Deo; quando et in ipsis cum laudabilem invenio, non solum quod ea punit, sed etiam quod tunc sunt, cum ab eius veritate receditur. » Denique in I. lib. de ordine cap. 1 : « Sequitur, inquit, aut divinam providentiam non usque ad haec ima portendi, aut certe mala omnia Dei voluntate committi, utrumque impium, sed magis posterius. » Quid clarius contra Calvinum, et Bezanum dici potuit? similia passim in Augustino reperiuntur.

Auctor libri Hypognostici, qui habetur inter opera ejusdem Augustini lib. VI. circa medium, disserens de peccato Judae proditoris : « Absit, inquit, hoc a summo bono iudice, auctore omnium bonorum Deo, damnatore vero cunctorum malorum : quia mala Judae, ut praedixi, praescivit, non fecit. »

S. Prosper in responsione ad capitula Gallorum, cap. 12 : « Voluntas Dei nunquam vult, nisi bona. Praescientia autem, et bona noscit, et mala : sed bona quae aut ipse fa-

ciat, aut etiam ut nos faciamus, imperat : mala autem, quae omnino ipse non facit, nec fieri suavit, aut impulit. » Et cap. 14 : « Infidelitas non credentium Evangelio, nequam ex Dei praedestinatione generatur. Bonorum enim Deus auctor est, non malorum. » Vide etiam responsionem ad capitula Vicentina cap. 3, 7. 8. 9. 10. 11. 12. et 13.

S. Leo Pontifex auctor est Sententiarum, quae in Concilio Arausicano II. definitae sunt, in quarum vigesima quinta, quae est postrema, ita legitur : « Aliquos ad malum divina potestate praedestinos esse, non solum non credimus, sed etiam si sunt, qui tantum malum credere velint, cum omni detestatione illis anathema dicimus. » Quam sententiam iterum confirmavit, et quasi suam fecit Synodus Valentina, quae tempore Lotharii Imperatoris in Gallis celebrata est cap. 3. Idem S. Leo serm. 16. de pass. Domini : « Numquid, inquit, iniquitas persecuentium Christum ex Dei est orta consilio? et illud facinus, quod omni majus est crimine, manus divinae preparationis armavit? non hoc plane de summa justitia sentiendum est. »

S. Fulgentius lib. I. ad Monimum toto, disputat hanc questionem : Utrum peccata fiant ex praedestinatione Dei. Quae est ipsa questio, quam nunc tractamus adversus Calvinistas. Nam (ut idem Fulgentius testatur in eodem lib. I. ad Monimum cap. ult.) paulo post obitum S. Augustini non defuerunt aliqui, qui ex libro de praedestinatione Sanctorum B. Augustini, male intellecto, collegerunt, Deum praedestinasse impios ad opera mala, et proinde fieri opera mala ex decreto, et impulsu Dei. Quem errorem copiosissime refutavit, primo S. Prosper, deinde S. Leo, et Concilium Arausicanum supra citatum. Tunc S. Fulgentius, et auctores, qui eos secuti sunt, ut Leo IX. et alii.

Sed operae pretium erit atiquid ex libro S. Fulgentii huc adducere. Sic igitur ipse loquitur lib. I. ad Monimum cap. 13 : « Potuit, inquit, sicut voluit, praedestinare quosdam ad gloriam, quosdam ad poenam. Sed quos praedestinavit ad gloriam, praedestinavit ad justitiam : quos autem praedestinavit ad poenam, non praedestinavit ad culpam. Possent enim peccatum aliquod ex praedestinatione Dei esse, si posset aliquis hominum juste peccare. Nullus autem hominum juste pec-

cat, quamvis eum Deus juste peccare permittat. » Et infra : « In Sanctis coronat Deus justitiam, quam eis gratis ipse tribuit, gratis servavit, gratisque perlocit. Iniquos autem condemnabit pro impietate, vel injustitia, quam in eis ipse non fecit. In illis enim opera sua glorificat, in istis autem opera non sua condemnat. » Et cap. 21 : « Si enim cum a Deo fieret homo, sic erat in praesenti opere Dei bonus, ut in praedestinatione ejus esset malus, procul dubio Dei opere malus futurus erat, a quo ad peccandum praedestinatus fiebat. Ubi statim illa consequetur absurditas, ut dicatur, quia Deus, de quo Propheta dicit : Qui fecit quae futura sunt, in se habuit, quod absit, iniquitatis originem, si hominem a se factum ipse praedestinaverat peccatorem. Praedestinatio enim ejus preparatio est operum ejus. Et sicut competit Deo bono, ut causa sit totius operis boni : sic incongruum est, ut impetetur causa cujuslibet operis mali. »

S. Gregorius lib. XXIX. Moralium cap. 21 : « Dominus, inquit, auctor est naturae, non culpae. » Et hom. 9. in Ezechielem, in principio : « Sed sciendum, inquit, quia mala nostra solummodo nostra sunt, bona autem nostra et omnipotentis Dei sunt, et nostra. »

Leo IX. Pontifex in epist. ad Petrum Antiochenum, tradens fidei Catholicae confessionem : « Credo, inquit, Deum praedestinasse solum bona, praescivisse autem bona et mala. »

Hugo de S. Victore lib. I. de Sacramentis parte 3. cap. 27 : « Malis inquit, Deus potestatem tribuit solum, non voluntatem, quia licet ex ipsis permissione sit, quod malum possunt, ex inspiratione tamen ejus non est, quod malum volunt. Malorum enim voluntatum Deus ordinator est, non creator. »

His addere possumus quia gentilium testimonia, qui sapientissimi praeter ceteros haberi solent. Unum est Mercurii Trismegisti in Pimandro cap. ult. ubi legitur : « A Deo factore nihil turpe, nihil malum prodire. » Alterum est Platonis in secundo Dialogo de Republica, qui sic ait : « Bonorum quidem solus Deus causa est dicendus, malorum autem quamlibet aliam, praeter Deum, causam quaerere decet. » Et infra : « Malorum alicui causam esse Deum, cum bonus sit, refellendum est omnino, nec permittendum hoc quemquam dicere in sua civitate, si boni instrui legibus civitas debet. Nec insuper quemquam audire, sive sit ille junior, sive

senior, sive carminibus haec inserantur, sive soluta oratione narrentur, tamquam quae neque dicta sanctorum sint, neque aliis utilis, nec inter se consona. » Tertium est Maximi Tyrii, qui in serm. 23. ubi de causa mali disserit, ita loquitur de malo morali, quod proprie dicitur peccatum : « Ejus, inquit, nomen est improbitas, causamque ab eligitis arbitrio nanciscitur, Deo semper extra omnem causam constituto. »

CAPUT X.

Endem veritas rationibus comprobatur.

Ad haec testimonia rationes addi possunt. Prima ratio sit ea, qua utitur S. Anselmus in lib. de libero arbitrio cap. 8. Justa voluntas hominis est ea tantum, quae vult id, quod Deus vult eam velle; injusta vero contrario est ea, quae vult id, quod Deus non vult eam velle : ergo si Deus vellet hominem peccare, quod adversarii dicunt, vellet hominem velle id, quod non vellet cum velle, quae est manifesta contradictio. Quare non solum non vult Deus hominem peccare, sed nec potest ulla ratione id velle. Ex quo etiam sequitur, ut non sit Deus auctor peccati, nec hortando, nec imperando, nec impellendo, nec ullo alio modo. Vel enim id faceret nolens, aut volens; non utique nolens, ergo volens. Quod si volens sequitur ut diximus, apertissima contradictio.

Secunda ratio esse potest ea, quae est apud S. Fulgentium lib. I. ad Monimum, cap. 21. 22. et 23. In Dei operibus nihil esse potest non plenum sapientiae, et rationis; nulla autem posset excogitari ratio cur Deus velit, aut faciat homines peccare; non igitur id vult, nec facit. Assumptio demonstratur hoc modo : In omni opere Dei, aut justitia, aut misericordia cernitur. Nam omnes viae ejus misericordia, et veritas, Psalm. XXIV. Et quidem cur Deus hominem ex injusto faciat justum, ratio reddi potest, quia in eo opere misericordia divina mirifice declaratur. At cur ex justo facere velit injustum, non potest reddi ratio, cum in hoc opere nec misericordia, nec justitia, sed iniquitas potius, et crudelitas locum habeat.

Dicit fortassis aliquis, etiamsi in hoc opere, quo quis efficitur injustus, nulla cerni possit misericordia, vel justitia; tamen pot-

est, hoc opus ordinari ad finem, in quo misericordia, vel iustitia luceat. Proinde poterit reddi ratio cur Deus velit aliquos injustos facere minime, ut habeat, quorum miseretur, et quos puniat. Hæc enim est ratio Theodori Beze, ut supra vidimus, qui docuit, Deum decrevisse lapsum primi hominis, et omnium filiorum ejus, ut viam patefaceret misericordiae, et iustitiae suae manifestandae. At (ut recte dicit S. Fulgentius loco citato, lib. 1. ad Monimum, cap. 22.) Iustitia justa non erit, si puniendum reum non invenisse, sed fecisse dicitur; quin potius major erit injustitia, si lapsus Deus tribuat poenam, quem stantem prædestinasse dicitur ad ruinam.

Porro misericordia illa crudelis, et immisericosus esset, quæ hominem impium faceret, ut eum ab impietate postea liberaret, nisi forte a clementia laudandus esse videatur, qui hominem spoliat ut vestiat; vulneret, ut sanat; in puteum deiciat, ut eum inde extrahat. Pulchre S. Augustinus, lib. III. Confessionum, cap. 2. dicit, malevolam benevolentiam (quod esse non potest) omnino futuram, si quis miserum aliquem esse velit, ut ei misceretur. Adde quod non poterant Deo deesse plurimæ rationes gloriæ suae manifestandæ, etiamsi homines non peccassent. Recte enim scripsit Ecclesiasticus cap. 15. non esse Deo necessarios homines impios.

Tertia ratio est sancti Augustini lib. LXXXIII. quæstionum, quæst. 3. Nullo sapiente homine auctore fit homo deterior. Non enim parva ista culpa est, imò tanta est, quæ in sapientum quamvis hominem cadere nequeat. Est autem Deus omni homine sapiente præstantior. Multo minus igitur Deo auctore fit homo deterior. Item quæst. 21. Quisquis omnium, quæ sunt, auctor est, et ad ejus bonitatem id tantum pertinet, ut sit omne quod est, non esse, ad eum pertinere nullo pacto potest. Omne autem quod deficit, ab eo, quod est esse, deficit, et tendit in non esse. Esse autem, et in nullo deficere bonum est; et malum est deficere. At ille, ad quem non esse non pertinet, non est causa deficiendi, id est, tendendi ad non esse, quia, ut ita dicam, essendi causa est. Boni igitur tantummodo causa est, et propterea ipse summum bonum est, quocirca mali auctor non est, qui omnium, quæ sunt,

auctor est, quia in quantum sunt, in tantum bona sunt. Hæc ille.

Simili ratione utuntur fere omnes Patres, supra citati, ac præsertim Athanasius, Basilium, Nazianzenus, Epiphanius, qui ex eo, quod Deus natura bonus est, et summum, purumque bonum, colligunt fieri non posse, ut ab ipso sitorigo mali; cum simile a simili, non a contrario producat.

Quarta ratio est sancti Ambrosii lib. 1. Exameron cap. 8. Deus cupit eradici malitiam, et ideo prohibet, ac punit peccata. Et ipse Dei filius venit, ut tollat peccata mundi, ut dissolvat opera diaboli, ut destruat corpus peccati: qua ratione igitur fieri potest, ut Deus velit homines peccare, et ideo non solum peccata permittat, sed etiam inciet, et impellat homines ad peccatum, et, ut adversarii blasphemant, ipse per homines, tamquam per instrumenta sua, illa omnia efficaciter peragat, quæ scelerate fiunt ab illis?

Quinta ratio talis esse potest. Si Deus esset auctor peccati, ipse quoque peccaret. At peccare non minus Deo repugnat, quam non esse Deum: igitur fieri nequit, ut Deus sit auctor peccati. Propositio certissima est. Nam si Deus esset auctor peccati, certe vellet homines peccare. Homines peccare est malum; igitur Deus vellet malum; ac per hoc voluntas ejus esset mala; ubi autem est voluntas mala, ibi est peccatum. Assumptio primi argumenti probatur ex ipsa Dei natura, quæ plane tollitur, ac destruitur, si peccatum in ea ponatur. Nam peccare est deficere, Deus autem, si potest deficere, non est summum et infinitum esse, proinde nec est Deus. Item, peccare non potest, qui non errat aliqua in re, neque enim voluntas potest appetere malum, nisi sub ratione boni. Unde est illud Sapientis: *Erant qui operantur malum*, Proverb. XIV (1). Et illud Philosophi: « Omnis malus ignorans, » 3. Ethicorum cap. 1. Deus autem, potest errare, non est summa, et infinita sapientia, proinde nec est Deus.

Rursus peccare est recedere a regula legis æternæ, quæ est ipsa divina sapientia; Deus autem a divina sapientia recedere non potest, quin a se ipse recedat, cum sit ipsa divina sapientia. Denique peccare est averti ab ultimo fine, et summo bono, quod nihil est nisi Deus: igitur sicut repugnat Deum a se averti, ita repugnat Deum peccare.

Accedat postrema ratio ex eo quod omnes communiter execrantur Marcionem, Manicheum, et alios veteres hæreticos, qui aliquo modo Deum faciebant auctorem peccatorum: at longe magis execrandi sunt Libertini et Calvinistæ. Siquidem illi veteres, cum non auderent in Deum bonum referre causam mali, duos Deos finxerunt, unum bonum, bonorum auctorem; et alterum malum, auctorem malorum. Libertini vero, et Calvinistæ, unum, et eundem Deum auctorem faciunt omnium scelerum, et flagitiorum, quæ ab hominibus perpetrantur. Sed de his hactenus.

CAPUT XI.

Refelluntur objectiones de prompta ex divinis litteris.

Superest ut ad argumenta respondeamus; et quoniam multa loca divinæ Scripturæ ab adversariis afferuntur, revocabimus omnia ad certa capita.

Primum igitur objiciuntur ea testimonia, quibus significari videtur, Deum velle, et decrevisse, jam ab æternitate, ut fiant mala opera. Huc perfinet illud Genes. XLV: *Non vestro consilio, sed Dei voluntate huc missus sum*. Et cap. 1. *Nolite timere, nam Dei possumus resistere voluntati* (1)? In quibus duobus locis excusat Joseph scelus fratrum suorum, qui eum venderant Madianitis, quia sic Deus voluerit, cujus voluntati resistere nemo possit.

Huc etiam pertinent illa: *Hunc definito consilio, et præsentia Dei traditum, per manus iniquorum affligentes intere mistis*, Actor. II. Et: *Convenerunt vere in civitate ista adversus sanctum puerum tuum Jesum, quem unxisti, Herodes et Pontius Pilatus cum gentibus, et populis Israel, facere quæ manus tua, et consilium tuum decreverunt fieri*, Actor. IV (1).

Responsio: In malis operibus sæpe accidit, ut actio sit mala, et passio bona. Venditio enim Patriarchæ Joseph, et occisio Domini nostri Jesu Christi, si considerentur ex parte agentium, id est, vendentium et occidentium, scelera erant gravissima; si ex parte patientium, videlicet Josephi et Christi, æquo animo ferentium venditionem, vel mortem, opera erant summæ patientiæ, ac per hoc valde bona. Deus igitur voluit, ac prædefiniit opera ista virtutum, quæ in pas-

sione consistunt, cum voluit, ac prædefiniit, ut Joseph venderetur, et Christus occideretur.

Opera autem mala vendentium Joseph, et occidentium Christum, non voluit, nec prædefiniit, sed præscivit, et permisit, ut multi sancti Patres, supra citati docent, et in iis Augustinus, Prosper, Fulgentius, qui accuratus de iis rebus disseruerunt. Ad hoc enim, ut infallibiliter fieret quod Deus voluerat et prædefiniat, ut videlicet Joseph venderetur, et Christus occideretur, satis erat Deum prævidisse malas voluntates fratrum Joseph, et Judæorum, ac Pilati, et simul voluisse permittere, ut malæ illæ voluntates suo tempore parerent, quod scelerate conceperant.

Ac ut singula loca in argumento proposito breviter explicemus, in cap. 43 et 50. libri Genesios, non dicit Joseph a Deo impulsus fuisse fratres suos ad scelus, sed Deum convertisse malum eorum in bonum. Sic enim ait: *Vos cogitastis de me malum, sed Deus vertit illud in bonum, ut exaltaret me, et salvos faceret multos populos* (3). Consolatur autem Joseph fratres suos, ostendens bonum rei eventum ex divina providentia, quæ malum illud permisit, ut multa, et magna bona inde eliceret. Id enim significat illa verba cap. 45: *Nolite timere, neque durum vobis videatur, quod me vendidistis in his regionibus. Pro salute enim vestra misit me Dominus ante vos* (4). Neque enim parva consolatio est ei, qui peccavit, et quem peccati jam poenitet, si videat occasione peccati sui magnum aliquod bonum esse consequutum.

Illud autem: *Non vestro consilio, sed Dei voluntate huc missus sum*, in eundem sensum recidit. Pertinet enim (ut exponit Chrysostomus homil. 64. in Genes.) ad consolatio nem fratrum, et sensus est: Nisi Deus permittere voluisset id, quod de me facere conabamini, non potuissetis vestro consilio, quidquam agere: propterea non vestro consilio, sed Dei providentiæ ascribo causam ingressus mei in Ægyptum, quod etiam docet S. Ambrosius lib. de Joseph, cap. 12. ubi scribit, S. Joseph non tam attendisse quod a fratribus missus fuisse ad mortem, quam quod a Deo missus fuisset ad vitam, et ideo fraternam charitatem conatum esse peccatum illorum excusare, et causam ingressus sui in Ægyptum, non illorum impietatis, sed Dei providentiæ tribuisse.

(1) Prov. XIV, 22.

(1) Gen. XLV, 8; ibid. L, 49. — (2) Act. II, 23; ibid. IV, 27. — (3) Gen. L, 20. — (4) Gen. XLV, 5.

Illud autem cap. 1. : *Nolite timere, num Dei possimus resistere voluntati* (1), longe alium sensum habet, quam prima fronte verba prae se ferre videantur. Non enim significat, non potuisse fratres Joseph resistere Dei voluntati, quae erat, ut Joseph Aegyptiis venderetur: sed non potuisse ipsum Joseph resistere Dei voluntati, quae erat, ut fratribus suis ignosceret. Verba enim Hebraea haec sunt, Nolite timere nam sub Deo sum ego *החיה אלהים ביני ואל תיראו לי* et concordat textus Graecus et Chaldaeus, et sensus est ut exponit Chrysostomus homil. ult. in Genes. Deum timeo, et illi subiectus sum, et ideo illum imitari, ei quoque obedire debeo. Quare cum ille tam magna bona mihi praesulerit per occasionem huius venditionis, non debeo, nec possum vobis irasci, ne ingratus erga Deum videar. Itaque verba illa interpretis Latini : *Num Dei possumus resistere voluntati?* ad solum Joseph referenda sunt, qui de se in numero multitudinis loquitur, quod non est inusitatum, praesertim cum de ea re loquatur, quae ad omnes pertinet, qui vere Deum timeant.

Neque aliam responsionem exigunt duo testimonia ex actis Apostolorum, de quibus sic loquitur S. Leo serm. 46. de pass. Domini: « Multum diversum, multumque contrarium est id, quod in malignitate Iudeorum est praecognitum, et quod in Christi est passione dispositum. Non inde processit voluntas interficendi, unde moriendi, nec de uno extitit spiritus atrocitas sceleris, et tolerantia Redemptoris. Non enim impias furentium manus immisit in se Dominus, sed admisit; nec praesciendo quod faciendum esset; coegit ut fieret, cum tamen ad hoc carnem suscepisset, ut fieret. » Haec ille. Nihil igitur aliud ex locis illis colligi potest, nisi Deum voluisse, ac deservisse, ut Christus passione, ac morte sua mundum redimeret. Non autem voluisse ad definiisse, ut Judas Christum proderet, Iudaei ad Pilatum adducerent, Pilatus morti adjudicaret, milites denique illum crucifigerent, et occiderent, sed haec omnia praevideisse futura, si ipse permitteret; et voluisse, ac decrevisse permittere.

CAPUT XII.

Solvantur objectiones ex aliis testimoniis Scripturae.

Secundo loco obijciuntur ea testimonia, quibus significatur, Deum creare impios, ut postea in eorum poenis iustitia divina reluceat. Sic enim legimus Proverb. XVI: *Omnia propter semetipsum operatus est Dominus, impium quoque ad diem malum.* Et Rom. IX: *An non habet potestatem figulus facere aliud vas in honorem, aliud in contumeliam?* Exod. IX: *Ilerco autem posui te, ut ostendam in te fortitudinem meam, et narretur nomen meum in omni terra.* Vel ut Apostolus citat Rom. IX: *In hoc ipsum excitavi te, ut ostendam in te virtutem meam, etc.* (2).

Respondeo, Deum non creare impios nisi materialiter, ut in scholis Theologi loquuntur, id est, creare eos, quos videt futuros impios, ut eorum impietate, quam ipse non fecit, sed tantum praeservit, utatur ad iustitiam, et potentiam suam manifestandam. Sic S. Augustinus loquitur in epist. 406. ad Paulinum: « Quamvis peccata non fecerit, naturas tamen ipsas, quae per se ipsas sine dubio bonae sunt, quibus tamen ex arbitrio voluntatis futura essent vitia peccatorum, et in multis talia, quibus esset aeterna poena reddenda, quis nisi Deus creavit? Quare, nisi quia voluit? quare autem voluerit, o homo, tu quis es, qui respondeas Deo? numquid dicit figmentum ei, qui se finxit, quare sic me fecisti? an non habet potestatem figulus luti ex eadem conspersione facere, aliud quidem vas in honorem, aliud in contumeliam? » Haec ille.

Item in Enechirid. cap. 27. posteaquam dixerat, totam naturam infectam esse peccato originali, sic ait: « Non sane creatoris desistente bonitate, et hominum, quamvis de propagine vitatai damnatae nascentium, formare foemina, et animare, et ordinare membra per temporum etates, per locorum spatia, vegetare sensus, alimenta donare. Melius enim iudicavit de malis bona facere, quam mala nulla esse permittere. » In Proverbiis igitur cum legimus, Deum omnia propter semetipsum operari, impium

quoque ad diem malum; nihil aliud intelligendum est, nisi Deum, qui omnia produxit in gloriam suam, eos etiam, quos vidit impios fore, si crearentur, nihilominus procreasse, ut reddita eis poena, quam merentur, iustitiae suae gloriam patefaciat.

Itaque negamus aliquos a Deo creati ad interitum sempiternum, sed eos, qui ad malum, sive interitum praevidentur ituri, dici creati propter gloriam Dei. Hoc enim dicit Salomon, Deum omnia propter semetipsum operari, impium quoque ad diem malum (videlicet iturum) propter semetipsum, id est, ad gloriam suam operari.

Tota autem questio in eo sita esse videtur, an impii creentur ad gloriam divinae iustitiae, in eorum suppliciis demonstrandam, ob decretum Dei, quod omnem culpae praevisionem antecesserit, ut Calvinus et Beza docent; an potius, quod nos credimus, quia Deus ob eorum praevisa peccata, eos decreto suo ab aeternitate damnaverit. Tantum autem abest, ut Salomon dixerit, Deum ante peccati praevisionem decrevisse aliquos damnare, ut potius contrarium significasse videatur, cum ait, Deum omnia operari propter semetipsum, id est, ut gloriam misericordiae, iustitiae suae demonstraret. Nam damnationem decernere ob praevisa peccata, iustitia est. Sine praevisione autem peccatorum damnationem decernere, iniustitia esse videtur; sic enim loquitur S. Augustinus lib. III. in Julianum, cap. 48: « Bonus est Deus, justus est Deus, potest aliquos sine bonis meritis liberare, quia bonus est; non potest quemquam sine malis meritis damnare, quia justus est. » Et in epist. 406. ad Paulinum: « Quemquam immeritum, et nulli peccato obnoxium, si Deus damare creditur, alienus ab iniquitate non creditur. » Non potuit igitur Deus ante praevisionem peccati decernere damnationem alicuius, ut iustitiam suam ea damnatione monstraret.

Quod etiam manifestius fiet ex testimonio secundi explicatione. Nam quod dicitur Deus fecisse vasa quaedam in contumeliam, non sic accipiendum est, quasi ipse ex materia nobili, aut indifferenti fecerit vasa in contumeliam, sed quod ex materia damnata, et contumeliosa fecerit vasa, qualia materia ipsa postulabat, cum tamen ex eadem materia fecerit alia quaedam in honorem, pro voluntate sua, non pro conditione materiae quomodo si figulus ex luto vasa quaedam lutea faceret: caque ut materia ipsa requirit,

vilissimis ministeriis deputaret; quaedam autem ex eodem luto facta, supra materiae conditionem auro, et gemmis ornaret, et ad nobilissimos usus adhiberet. Ex quo sequitur, ut vasa facta in contumeliam, a Deo habeant, ut sint vasa; a materia vero, ut sint in contumeliam; vasa vero facta in honorem, a Deo utrumque habeant, et quod vasa sint, et quod in honorem sint.

Ita exponit S. Augustinus in epist. 105. ad Sixtum: « An non habet, inquit, potestatem figulus luti ex eadem massa, utique merito, recteque damnata, facere aliud vas in honorem indebitum, propter misericordiae gratiam, aliud in contumeliam debitum propter irae iustitiam. » Et rursus ibidem: « Quamvis itaque Deus faciat vasa irae in perditionem, ut ostendat iram, et demonstret potentiam suam, qua bene etiam utilis malis, et ut notas faciat divitias gloriae suae, in vasa misericordiae, quae fecit in honorem, non damnabili masse debitum, sed suae gratiae largitate donatum, tamen in eisdem irae vasis propter meritum massae in contumeliam debitam factis, id est, hominibus, propter naturae bonum creatis, sed propter vitia supplicio destinatis, iniquitatem, quam rectissima veritas improbat, damnare novit ipse, non facere. » Et in epist. 406. ad Paulinum: « Haec massa, inquit, si esset ita media, ut quemadmodum nihil boni, ita nec mali aliquid mereretur, non frustra videretur iniquitas, ut ex ea fierent vasa in contumeliam. Cum vero per liberum arbitrium primi hominis in condemnationem universa destruxerit, procul dubio quod ex ea fiunt vasa in honorem, non ipsius iustitiae, quae gratiam nulla praecessit, sed Dei misericordiae: quod vero in contumeliam, non iniquitati Dei, quae absit ut sit apud Deum, sed iudicio deputandum est. »

Sed Theodorus Beza animadvertens hunc locum ita explicatum errori suo, ad quem stabiliendum eum adduxerat, nihil favere, confidenter S. Augustini sententiam rejicit, et per massam, ex qua fiunt vasa in honorem, et in contumeliam, intelligendum esse contendit genus humanum non creatum, et vitio primi peccati corruptum, sed creandum, sive lutum illud, ex quo Deus Adamum, et in illo omnes homines finxit. Sic enim loquitur in responsione ad acta Colloquii Monfiscargardensis, parte prioris, pag. 155: « Sed requirit, inquit, D. Andreas aliquid expressius. Cum igitur idem Apostolus Deum testatur instar figuli ex eadem massa quaedam vasa

(1) Gen. I, 19. — (2) Prov. XVI, 4; Rom. IX, 21; Exod. IX; Rom. IX, 47.

honori, quædam dedecori fecisse, quomodo dictum istud explicari vere, et commode poterit, quin ad ipsum usque Adami officium ascendamus? nec enim massa nomen humano generi condito, sed condendo convenit, ne dum ut massæ appellatione corruptum humanum genus intelligatur. Nam si ita esset, minime dixisset Apostolus, Deum ex illa massa facere vasa iræ, sed quæ jam essent iræ vasa, in illa misera massa relinquere, nec Apostolo laborandum fuisset in afferenda Dei justitia in reprobatorum exitio. Deus igitur illic confertur cum figulo, cui si conceditur vasa tum ad honestos, tum ad turpes usus arbitrio suo condere, neque luto propterea fieri putatur injuria: an non multo magis Deo sic lutum illud, ex quo humanum genus in uno homine conderet, disponere licuit, ut inde alios educeret, in quibus justam iram suam exerceat, alios quos per insignem suam bonitatem bearet. Quomodo vero illa condidit? certe in Adamo, ad ejus etiam creationem procul dubio respexit Apostolus, cum figuli, et luti meminit. » Et pag. 164. « Nec etiam ignoro, inquit, ipsum Augustinum sæpe per luti massam intelligere humanum genus, non solum ut jam conditum, sed etiam originis peccato vitiatum, unde nascantur, quorum misereatur, et quos justè induret. Sed si valet istud, tam nota esset causa destinationis ad viam, quam destinationis ad misericordiam. Cur autem Apostolus, si ita esset, exclamaret, O altitudo divitiarum. »

Sed facile est, istam Bezae sententiam refutare, et ejus objectionibus respondere. Nam ut omittam quod per massam, genus humanum peccato corruptum, intelligunt præter Augustinum, Ambrosius, Haymo, Primasius, Beda, Anselmus, Thomas, et alii in hunc locum, id ipsum indicat Apostolus cum ait: « Si Deus volens ostendere iram, et notam facere potentiam suam sustinuit in multa patientia, vasa iræ, apta in interitum, ut ostenderet divitias gloriæ suæ, in vasa misericordiae, quæ preparavit in gloriam. » Quibus verbis significatur, Deum quidem valde odisse vasa illa contumelia, et voluisse primo quoque tempore in eorum contractione ostendere iram, et potentiam suam: tamen sustinuisse vasa illa in multa patientia, quia id utile esset vasis misericordiae, quæ præparata erant in gloriam.

At certe si Deus fecisset vasa contumeliae propria sua voluntate, non id exigente conditione materiæ, non ea odisset, neque jure

confringere vellet. Nihil enim Deus odit eorum, quæ fecit. Et cur, quæso, sustinere deberet Deus in multa patientia vasa illa, si ea sponte ipse fecisset, et talia esse voluisset? certe figulus si ex luto faciat vasa lutea, eaque vilissimis ministeriis deputet, non propterea illa odit, neque illis irascitur, neque contracta videre cupit.

Deinde quamvis S. Augustini auctoritatem Beza repudiet, ejus tamen rationem, veliit noluit, admittit debet. Est enim illud insolubile argumentum, si massa aliqua ita esset media, ut nec boni, nec mali aliquid mereretur (ut Beza existimat) non frustra videretur iniquitas apud Deum, si is ex ea faceret vasa in contumeliam: at non est, nec esse potest iniquitas apud Deum: igitur massa, ex qua fiunt vasa in contumeliam, est ante corrupta per peccatum, et iram Dei contumeliamque meretur.

Quod vero Beza dicit, non fieri vasa in contumeliam, nisi interveniente lapsu Adami, parum valet ad Dei justitiam demonstrandam. Nam ut ipse ibidem (in responsione ad acta Colloquii Montisbelgardensis, pag. 433 et 464.) dicit: « Decretum Dei de faciendis ex eadem massa vasis aliis in honorem, aliis in contumeliam, antecedit omnem prævisionem culpæ, et omnem omnino causam; sed quia non poterat Deus executioni hujus decreti viam aperire, nisi homo peccaret, ideo ordinavit lapsum Adami, ut haberet quorum miseretur, et quos justè puniret. » Itaque intervenit ille lapsus primi hominis non ad decretum divinum de perdendis in æternum reprobis, sed ad executionem decreti pertinet. Quod certe injustitiam Dei non tollit, sed auget. Sicut enim injustum est in executione damnare hominem nihil merentem; ita injustum est, decernere hominem damnare, cujus nullum extet malum meritum, ne in prævisione quidem, cum fit decretum. Cum enim justitia exigat, ut poena respondeat culpæ, sicut executio damnationis injusta est, culpa non præcedente, ita etiam decretum damnationis injustum est, nisi ob culpam, saltem prævisam fiat.

Dixi autem injustitiam non solum non tolli, sed etiam augeri, quia additur novum genus injustitiæ, cum dicitur Deum decrevisse, et ordinasse primi hominis lapsum, ut haberet, quos justè puniret, quin etiam magis injustum est, ut Deus veliit et ordinet, ut homo peccet, ut habeat quos puniat, quam ut simpliciter absque culpa puniat. Majus enim malum est culpa, quam poena, et ideo major

injustitia est alieni nihil mali merito auctorem esse culpæ, quam poenæ.

Sed respondeamus ad argumenta, quibus Beza probat, massam apud Apostolum non esse genus humanum, originis vitio jam depravatam. Primum argumentum: « Si ita est, inquit, non diceret Apostolus, Deum ex illa massa facere vasa iræ, sed quæ jam essent iræ vasa in illa misera massa relinquere. » Respondeo, recte Apostolum dixisse, a Deo vasa fieri ex massa, non autem relinqui in massa; quia homines nondum nati non sunt in massa, nec sunt vasa, nisi in potentia. Cum autem acta nascuntur, tunc incipiunt esse acta vasa, et quidem ex massa corrupta formata, id est, ex genere humano originali vitio infecto, propagata.

Secundum argumentum, Si de massa jam corrupta loqueretur Apostolus, non laboraret in asserenda Dei justitia in reprobatorum exitio. Tam enim nota esset causa destinationis ad iram, quam destinationis ad misericordiam. Cur autem sic ita esset, exclamaret, o altitudo divitiarum? Respondeo, non laborare Apostolum in asserenda Dei justitia in reprobatorum exitio, sed in eo, quod in pari causa Deus unius misereatur, alterius non misereatur. Quod Jacob diligit, Esau odio habet, antequam quidquam boni, vel mali egerint, cum uterque natura sit filius iræ. Quod denique ex eadem massa, corrupta videlicet, et vitata, alia vasa efficiat, ut massa ipsa meretur, in contumeliam, alia præter omne meritum efficiat in honorem. Hujus enim discretionis nulla causa assignari potest, nisi Dei voluntas, quemadmodum etiam illius, qua figulus ex eadem massa aliud vas deputat cibus, aliud sordibus excipiendis, et illud ornat auro, et pictura, hoc loteum, ut est, relinquit. Atque ad hanc discretionem perpetuo refert S. Augustinus illam Apostoli exclamationem: *O altitudo divitiarum*, ac præsertim in epist. 105. ad Sixtum, ubi tranclans illud, *O altitudo*: « Nec, inquit, de inserutabilibus judiciis ejus audeant judicare, cur in una eademque causa super alium veniat misericordia ejus, super alium maneat ira ejus. Qui enim sunt isti, qui respondeant Deo? » Et ibidem: « Cur autem istum potius, quam illum liberet, aut non liberet, scrutetur qui potest judiciorum ejus tam magnum profundum, veruntamen caveat præceptum. »

Tertium argumentum. Ad primi hominis creationem proculdubio respexit Apostolus cum figuli, et luti meminit. Respondeo, id non esse necessarium, nec verisimile, cum exset locus apertissimus in Isaia, cap. 45. ad quem Apostolus, Calvinus etiam, et Petro Martyre testibus, quos Beza præceptores agnoscit, allusit: « Numquid dicit lutum figulo suo, quid facis etc. » ubi Propheta non tractat de prima hominis formatione, sed dicit, non minus posse Deum de hominibus pro arbitrio disporre, quam figulum de vasibus. Præterea si proprie loqui velimus, ex luto, unde formavit Deus primum hominem, non sunt facta multa vasa, sed unum tantum, idque in honorem. Cæteros enim homines non ex luto Dens fingit, sed ex aliis hominibus, per carnalem generationem quotidie propagat. Proinde massa, ex qua fiunt vasa alia in honorem, alia in contumeliam, non est lutum illud, ex quo primus homo solus, et extraordinario quodam modo formatus est, sed homines ipsi sunt, ex quibus per naturalem generationis viam alii homines procreantur.

Restat ultimus locus ex cap. ix. Exodi, et cap. ix. ad Rom. *In hoc ipsum posui*, sive *excitavi te*, ut ostendam in te potentiam meam etc. (1). Videtur enim his verbis colligi Pharaonem, ideo fuisse a Deo creatum, ut peccaret, et ob peccata punitus, Dei potentiam demonstraret. Sed facile est eis, quæ antea dicta sunt, hunc locum explicare, sive enim illud, *posui*, aut *excitavi te*, significet, creavi te, sive ad regnum promovi, sive conservavi, cum jamdudum mori debuisses (omnia enim hæc patitur vox Hebræa הוֹרֵיתִיךָ quæ ad verbum sonat, *stare feci te*) semper intelligendum est, prævisum peccatum, quod Deus non facit, sed ordinat in bonum.

Itaque sensus est, cum præviderim fore te mihi contrarium, et obstinata mente præceptis meis repugnaturum; et cum poterim impedire, ne nascereris, aut ne ad regnum conscenderes, vel etiam statim te de medio tollere, cum primum peccare cœpisti, ideo tamen vitam, et regnum tribui tibi, idque ad non breve tempus, ut malitia tua uterer ad exercitium populi mei, et justitiam, ac potentiam meam in tuo supplicio demonstrarem.

S. Augustinus quæst. 32. in Exodum, ita hunc locum exponit: « Et propter hoc ipsum conservatus es, ut ostendam in te potentiam

(1 Exod. IX. 16.

meam, et ut annuntiaret nomen meum in universa terra. Hæc Scripturæ verba et Apostolus posuit, cum in eodem loco perdifficili versaretur. Ibi autem et hoc ait, si autem volens Deus ostendere iram, et demonstrare potentiam suam, sustinuit in multa patientia vasu iræ, parcendo utique iis, quos malos futuros esse præscierat, quæ vasa dicit perfecta in perditionem. » Et infra : « Novit ergo Deus uti malis, in quibus tamen humanam naturam non ad malitiam creat, sed eos perfert patienter, quo usque scit oportere, non inaniter, sed utendo eis ad admonitionem, vel exercitationem honorum. Ecce enim ut annuntiaretur nomen Dei in universa terra, vasis misericordiæ utique prodest. Ad eorum itaque utilitatem Pharaon servatus est, sicut et Scriptura testatur, et exitus docet. »

Porro Rupertus Tuitiensis hunc eundem locum explanans, ita ait : « Nam idecirco potius Deus Pharaonem excitavit, subauditur in regnum, et idecirco summam illi potestatem contulit, quia vas iræ fuit, et quia jamdudum aptus erat in interitum, idecirco corripit superpositus est misericordiæ filiis, ut esset virga furoris, et baculus in manu Domini super eos, quos per tribulationem in gloriam transferre præparavit. Igitur cum dicit, idecirco excitavi te, subaudiendum est, in regnum, permittendo videlicet, non agendo ut in summum ascenderes imperium, ut haberes potestatem secundum nequitiam, vel auctiorem cordis tui sæviendi in populum meum. » Hæc ille.

Calvinus et Petrus Martyr in comment. cap. IX. ad Romanos referunt illud : *Excitavi te*, ad inobedientiam Pharaonis, ut sensus sit. In hoc ipsum incitavi te, ut populum meum affligeres, et mihi resisteres, quo in te demonstraretur potentia mea. Et si quidem vellet, Pharaonem excitatum, ut ejus inobedientia prævisa Deus uteretur ad populi justam castigationem, et potentia suæ ostensionem, idem dicerent, quod nos cum S. Augustino paulo ante diximus. Sed si velint, quod sane velle videntur, Deum ante omnem peccati Pharaonis prævisionem absolute Pharaonem excitasse, ut sibi resisteret, apertissime Deum auctorem peccati faciunt, et S. Augustino repugnant, quia in loco, paulo ante citato, dixit, Deum non creare homines ad malitiam, sed iis, quos malos scit futuros,

bene uti. Neque ex verbis Mosis, aut Pauli, aliud colligi potest, quam Pharaonem, a Deo fuisse creatum, vel conservatum, vel ad regnum promotum, quamvis eum inobedientem, et obstinatum futurum sciret, ut justitiam, et potentiam suam manifestaret.

CAPUT XIII.

Solvuntur objectiones ex aliis Scripturæ locis.

Tertium caput continet ea loca, in quibus significatur, Deum impellere homines ad mala, et iis quasi instrumentis uti ad ea opera, quæ sine peccato perfici nequeunt, lib. II Regum cap. XXIV. *Addit irasci furor Domini contra Israel, commovitque David in eis dicentem, Vade, numera Israel.* Eodem lib. cap. XVI : *Domini præcepit Semei, ut malediceret Davidi.* III Reg. XXII. dicit Deus spiritui malo, qui promiserat se decepturum Achab, *Decepit et pravalebit, vade, et fac ita* (1). Item lib. III. Regum cap. XI. et XII. et lib. IV. cap. IX. et X. dicitur a Deo fuisse rebellio Jeroboam, contra Roboam; et Jehu contra Achab; et tamen constat utrumque peccasse una cum populo, qui a legitimis regibus defecit.

Job. I. *Domini dedit, Dominus abstulit* (2), ubi dicitur Deus abstulisse, quæ Caldaei abstulerant, quia illi instrumenta Dei fuerant in eo opere. Isaia X, Sennacherib dicitur Serra in manu Domini. Et ibidem, virga furoris, et baculus iræ ejus. Et cap. XIII. *Ecce ego suscitabo contra vos Medos, qui de argento non cogitabant, nec aurum desiderabant : arcibus suis pueros configent, et fructus ventris non miserebuntur, nec parceret filiis oculis eorum* (3). Et ab initio capituli : *Præcepit, inquit, sanctificatis meis.* Ubi Medos et Persas sanctificatos suos vocat, quia instrumenta erant iræ suæ. Hieremiæ LI : *Excitavit Dominus Spiritum Regum Medorum : quoniam cogitatio ejus est contra Babel* (4). Et c. I, vocatur rex Babylonis malleum universæ terræ. Et Ezech. XII, vocatur idem rex rete Dei, ad capiendos Israelitas expansum. Hæc etiam pertinent loca illa psalmodum. Psal. XLIII : *Declinasti semitas nostras*

a via tua. Psal. CIV : *Convertit cor eorum, ut adirent populum ejus.* Psal. CXVIII : *Inclina cor meum in testimonium tuum, et non in avaritiam.* Psal. CXL : *Non declines cor meum in verba malitiæ.* Denique illud : *Et ne nos inducas in tentationem,* Matth. VI (1).

Respondeo, quatuor modis posse intelligi, ut Deus impellat, sive inclinet aliquem ad malum. Primus modus esset, Si Deus perse, et proprie impelleret, vel physice, id est, movendo immediate voluntatem, vel moraliter, id est, vere et proprie imperando. Sed hic modus est manifeste falsus, et in Deum impius, ac blasphemus. S. Augustinus tractat. 53. in Joannem : « Fecerunt, inquit, peccatum Judæi, quod eos non compulsi facere, cui peccatum non placet, sed facturos esse prævidit, quem nihil lafet. » Et paulo post : « Hoc omnino pietas religiosorum inconcessum debet, inviolatumque tenere, sicut Apostolus dicit, cum eandem tractaret difficillimam questionem, numquid iniquitas apud Deum? absit. » Et lib. de gratia et libero arbitrio cap. 20 : « Quomodo, inquit, dixerit Dominus Semei maledicere David, quis sapiens, et intelliget? non enim jubendo dixit, ubi obedientia laudaretur. Nam si jubenti obtemperasset, laudandus potius, quam puniendus esset, sicut ex hoc postea novimus esse punitum. » Itaque S. Augustinus negat peccatores compelli a Deo ad peccatum, quia esset iniquitas apud Deum; et simul etiam negat a Deo proprie imperari peccatoribus, ut peccent, quia illi obtemperantes Deo, laudandi potius, quam puniendi essent.

Hoc igitur modo, ut impio, prætermisso, secundus modus est, ut intelligamus, Deum in Scripturis dici excitare, et provocare aliquos ad malum, vel etiam imperare, ut male operentur, eisque tamquam instrumentis uti, quia permittit eos male agere. Quamvis enim non omnis, qui aliquid permittit, recte dicatur imperare, ut illud fiat, neque excitare, et provocare ad illud, tamen Deus, sine cujus permissione nihil fieri potest, cum ad certum aliquem finem consequendum, fieri sinit aliquid, recte dicitur per quemdam tropum, illud imperare, atque ad illud excitare. Quemadmodum etiam usitate dicimus, a venatore immissum fuisse canem in leporem, quamvis venator funem solum laxaverit, quo

canis retinebatur ne leporem persequi posset.

Id aperte discimus ex hist. Job : neque enim Deus diabolum excitavit in Job, sed petenti facultatem eum vexandi concessit illis verbis : *Ecce universa, quæ habet, in manu tua sunt, tantum in eum non extendas manum tuam* (2). Neque necesse erat ut Deus incitaret diabolum in Job, neque ut illi imperaret, ut sanctum illum virum tam atrociter vexaret. Ipse enim diabolus satis per se odebat Jobum, et omnem suam potentiam in eum experiri cupiebat, quia tamen ei nocere non poterat, nisi Deus permitteret, et quando, quousque, quomodo permitteret, ideo Scriptura totam illam afflictionem Deo potius, quam diabolo tribuit. Nam et Job dicit : *Dominus dedit, Dominus abstulit.* Et diabolus dicit : *Extende manum tuam, et tange cuncta, quæ possidet; nisi in faciem benedixerit tibi.* Et Deus ipse dicit : *Tu autem commovisti me, ut affligerem eum frustra* (3). Videmus igitur Deo tribui actiones illas, cum solum eas fieri ipse permiserit.

Idem patet ex Augustino, qui lib. II. ad Simplicianum, quæst. 2. explicans testimonium Job, dicit, Satanam per se habuisse malum voluntatem nocendi S. Job, a Deo autem nihil petivisse, nisi permissionem exequenti quod vult conceperat. Et lib. de gratia et libero arbitrio cap. 13. sic ait : « Cum auditis, inquit, ego Dominus seduxi Prophetam illum, vel quem vult indurat, ejus merita cogitate, quem sic obdurari, vel seduci permisit. »

Tertius modus est, ut dicatur Deus excitare ad malum, vel imperare malum, vel uti malis impiorum voluntatibus tamquam instrumentis, quia non solum permittat impios male agere, sed etiam deserat eos, qui affliguntur, et sic donet impiis in eos victoriam. Sic dicitur Deus imperasse spiritui, ut deciperet Achab, quia non solum permisit spiritui, ut loqueretur mendacia per ora omnium Prophetarum Achab. Sed etiam non dedit illi lumen, quo discerneret mendaciam a veritate. Sic etiam dicitur Deus usus Assyrio Rege, tamquam virga, et baculo, vel etiam malleo, et securi, ad percutiendos filios Israel, quia non solum permisit Regem illum armari in Israelitas, sed etiam deseruit populum suum, avertit adjutorium gladii sui,

(1) II Reg. XXIV, 4; ibid. XVI, 40; III Reg. XXII, 22. — (2) Job. I, 21. — (3) Isaia. XIII, 17. — (4) Hier. LI, 41.

(1) Psal. XLIII, 19; ibid. CIV, 25; ib. CXVIII, 36; ibid. CXL, 4; Matth. VI, 13. — (2) Job. I, 42. — (3) Job. I, 21; ibid. 41; ibid. II, 3.